

Mérlegen a 2013-2017 közötti növekedésfókuszú gazdaságpolitika eredményei, különös tekintettel a hazai bérek változására

Dr. Tóth Gergely

Főiskolai tanár, Wekerle Sándor Üzleti Főiskola Pénzügy-számvitel szak,
szakvezető

toth.gergely@wsuf.hu

Absztract: A tanulmányban átfogó elemzésre kerülnek a 2013-2017-es év közötti világgazdasági, illetve a hazai makrogazdasági folyamatok. Szó esik a gazdasági kilátásokról, illetve az azt övező kockázatokról. Az írás egyik kiemelt célja a hazai bérszínvonal emelkedése mögött lévő fundamentumok ismertetése. A béremelkedés reálgazdasági hatásainak bemutatása, illetve a folyamat fenntarthatósághoz szükséges változások meghatározása. Az olvasó választ kap arra, hogy mi szükséges ahhoz, hogy az elmúlt években elért gazdasági eredmények fenntarthatóak legyenek, illetve hogy a bérfelzárkózás folytatódjon.

Kulcsszavak: gazdaságpolitika, fiskális politika, béremelkedés, fenntarthatóság, versenyképesség

1. Bevezetés

A 2008-as pénzügyi-gazdasági válság Magyarországot különösen súlyosan érintette. A krízis egy eladósodott, makrogazdasági egyensúlytalanságokkal teli állapotban sújtott le ránk, nem volt tehát véletlen hogy akkoriban gazdasági értelemben a világ egyik legkockázatosabb országaként voltunk nyilvántartva. A rendszerváltás óta hiányoztak a hosszú távú gazdaságpolitikai célkitűzések, az évtizedekre előre való tervezés, vagy akár a gyökeres szemléletváltás. A tervgazdaságból piacgazdaságba való átmenet ezek nélkül fenntartható és országkonform módon nem jöhet létre. A monetáris politikai fordulatot nélkülözni kénytelen 2010-ben kezdődött gazdaságpolitikai fordulat a gazdaság stabilizálásában kiemelkedő szerepet játszott. A jegybank a rendszerváltást követően 25 évvel felvállalta, hogy a magyar gazdaságfejlesztés érdekében lépéseket tesz, mely folyamatban olyan unortodox eszközöket használt, amelyek a

korábbi víziókban, hitvitákban fel sem merültek (Parragh, B. 2017). A gazdaságpolitikai irányítói 2010-től új utat választottak, ami a kezdetekben a nem-szokványos gazdaságpolitikai eszközök, illetve azok előre nehezen prognosztizálható hatásai miatt okozott aggodalmat. A válságot követő világgazdasági fellendülés, az eurozóna vérrel verejtékkal történő talpra állása támogatta a magyar gazdasági folyamatokat, melynek első jelentős és nemzetközi elismerést is kiérdemlő fundamentális eredményei 2013-tól érkeztek. Minden gazdaságpolitikai döntésnek az alapja a fundamentumok, a makrogazdasági alapok fenntartható módon való megteremtése. Ezt követően van lehetőség a gazdaság szereplőinek a támogatására, pozicionálására, finomhangolásra. Magyarország esetében a stabil alapok immár megvannak, sőt a javulást a lakosság is egyre jobban érzi életszínvonalában. Kihívások azonban a gazdasági életciklusok minden momentumában vannak, melyet jelenleg a kedvező folyamatok fenntarthatóságában, illetve fokozásában lehet definiálni.

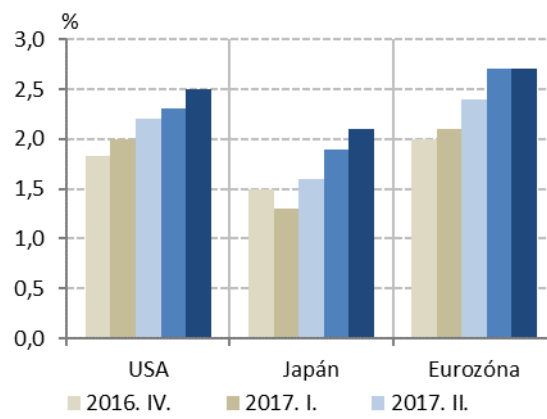
2. Világgazdasági kitekintő

A 2013-2017 közötti időszak jelentős javulást hozott a világgazdaságban. A 2008-as válság súlyos sebei lassan begyógyultak. A fejlett és fejlődő világ gazdaságai jellemzően növekedési pályára álltak. A legfrissebb előrejelzések szerint a fejlett országok gazdasági növekedése tovább folytatódhat.

Az USA gazdasága már évek óta alapvetően stabil növekedési pályán van. A munkaerőpiaci folyamatok kedvezőek, a bérek emelkedése mellett az infláció a jegybanki célszint környékén ingadozik. A gazdaság bővüléséhez elsősorban a lakossági fogyasztás mellett a rezidens és nem rezidens beruházások, valamint a kormányzati kiadások járultak hozzá. Az amerikai vállalatiadó-csökkenés következtében jelentős mértékben javultak a gazdaság növekedésére vonatkozó kilátások.

Donald Trump elnöksége egyelőre nem okozott érdemi módosulást a korábbi évek gazdasági teljesítményéhez képest. Kockázatok azonban rendre felmerülnek. Némi túlzással hónapról hónapra változik az aktuális politikai, gazdasági aggodalmakat tartalmazó lista, ami a bizonytalansági faktoron keresztül hosszabb távon a reálgazdasági folyamatoknak sem kedvez. Jelenleg világgazdasági szempontból meghatározó aggodalom egy esetleges globális kereskedelmi háború kirobbanása, de az idei évben igencsak elszaporodtak a további válságócok. Geopolitikai feszültségek, krízisek sora befolyásolhatja jellemzően negatívan a kilátásokat. A már bejelentett acél- és alumínium-importvámok érdemi hatást gyakorolhatnak a globális gazdaságra. Előretekintve az importvámokkal kapcsolatos bizonytalanságok érdemi kockázatokat hordoznak az USA növekedésére és a globális konjunktúrára egyaránt.

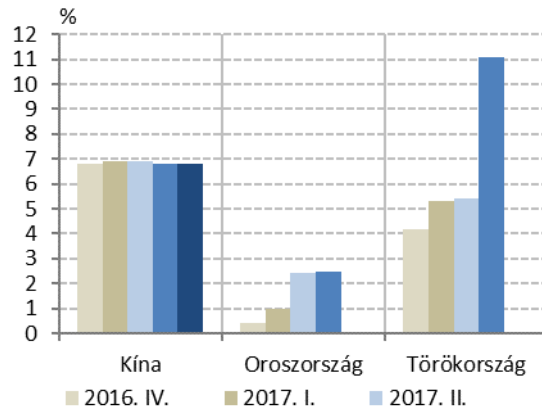
Óvatosan fogalmaz a kilátásokat illetően a Nemzetközi Valutalap (IMF) áprilisi World Economic Outlook elemzésében is (IMF, 2018). A 2017-es 3,8%-ról idén 3,9%-ra gyorsulhat a világgazdasági növekedés üteme, ami 2019-ben is várhatóan kitart majd. Az erős globális konjunktúra ellenére az IMF szerint is közép távon a negatív kockázatok vannak többségben. Elemzésük szerint a sok helyen túl laza költségvetési és monetáris politika normalizálására lesz szükség, ami növekedési áldozattal fog járni, emellett a protekcionista intézkedések, valamint a fokozódó geopolitikai feszültségek tovább árnyalják a világgazdaság kilátásait.

1. ábra A GDP éves változása egyes globálisan meghatározó gazdaságokban

Forrás: OECD

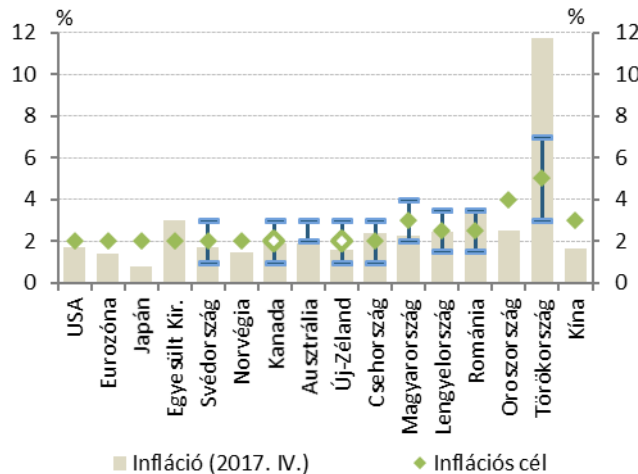
A kínai gazdaság az elmúlt években dinamikusabban bővült, de a növekedés üteme immár tartósan 7% alá került. A világ második legnagyobb gazdasága évek óta jelentős szerkezetátalakuláson megy keresztül. A növekedési előrejelzések a dinamika további lassulását vetítik előre, mivel a gazdaság két hajtóereje, az ingatlanpiac és a nyersanyagtermelés bővülése lassulhat. A kínai gazdaság állapotáról szóló China Beige Book (CBB) jelentés összeállítói nem tapasztaltak különösebb aggodalmat - az akkor még csak tervezett - amerikai importvámokkal kapcsolatban, sőt, az előrejelzés alapján az ázsiai ország acélipari cégei növelik a termelésüket a bővülő kereslet hatására.

2. ábra A GDP éves változása egyes feltörekvő gazdaságokban
Forrás: OECD

Oroszországban 2017-ben az éves GDP-adat meghaladta a korábbi évek gyenge növekedési értékeit. 2015-ben 3,7%-kal, 2016-ban pedig 0,2% zsugorodott a gazdaság. 2017-ben viszont már 1,5%-os volt a bővülés. Az ukrán konfliktus miatt érvényben lévő gazdasági szankciók negatív hatása némileg mérséklődött a vizsgált időszak végére.

A fogyasztói árak növekedési üteme a fejlett országok többségében a jegybanki célszintek alatt tartózkodik. A világgazdaság jelentős élénkülése ellenére érdemi inflációs nyomásról továbbra sem beszélhetünk, illetve az előrejelzések is moderált folyamatokat vetítenek előre (MNB, 2018).

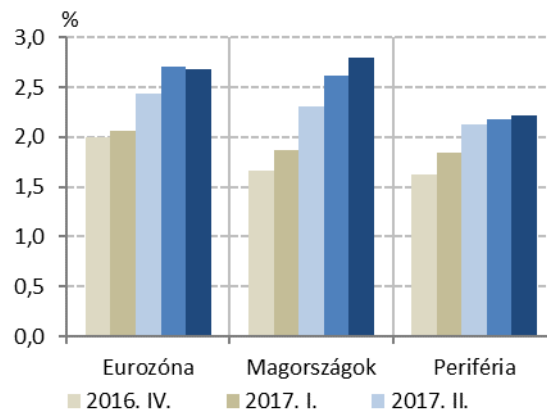
3. ábra A jegybankok inflációs célja és az infláció alakulása
Forrás: MNB Inflációs jelentés 2018. március

Az inflációs folyamatok tükrében a monetáris politikai nemzetközi szinten tovább szigorodhat. Az alapkamatok várhatóan mérsékelt és kiszámítható emelkedése mellett historikusan továbbra is alacsony kamatkörnyezet várható.

3. Évtizedes csúcson az eurozóna gazdasági növekedése, de egyre bizonytalanabb a folytatás

A 2008-as világgazdasági válság, az azt követő adósságválság, illetve a periféria országok gazdasági nehézségei jelentős, évekig tartó erőpróbát jelentettek az EU-nak. Az EU egységét ezt követően a Brexit jelenség tette próbára. Nagy-Britannia 2016 júniusában megrendezett népszavazáson az Európai Unióból való távozás mellett döntött. A bizonytalanság óriási volt, hiszen erre a végeredményre senki sem számított. A kilépési tárgyalások 2017 márciusában kezdődtek meg, ami egyben némi megnyugvást is hozott.

A eurozóna gazdaságában 2016-tól következett be növekedési fordulat. A 2017-és év lényegében az elmúlt tíz legerősebb és legátfogóbb gazdasági teljesítményét hozta. A legfontosabb kereskedelmi partnerünknek számító német gazdaság átlag felett bővül, továbbra is húzómotorja az eurozónának. A növekedéshez leginkább a kormányzati beruházások, az export, illetve a stabilan alakuló háztartási fogyasztás járul hozzá.

4. ábra A GDP éves változása az eurozónában

Forrás: Eurostat

Az eurozóna magországok növekedése felülmúlta a perifériaországok növekedését, amit a német mellett elsősorban a holland és az osztrák gazdaság továbbra is élénk bővülése támogatott. Az osztrák gazdaság 3,6, a holland 3,4 százalékkal bővült az előző év azonos időszakához képest. A perifériaországok

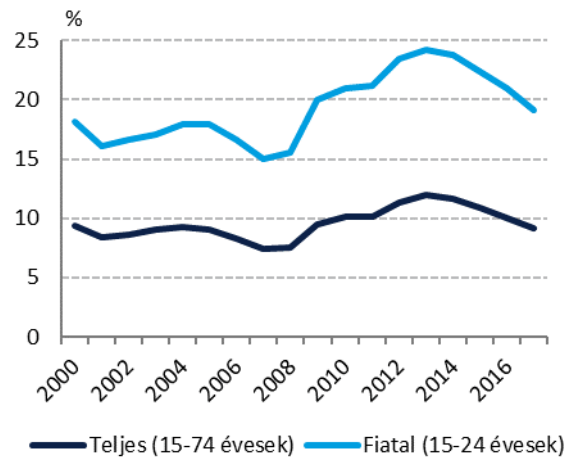
gazdaságai valamivel mérsékeltebb ütemben bővültek a negyedik negyedévben. Görögország a válság óta a legmagasabb ütemben, 1,9 százalékkal növekedett az előző év azonos időszakához viszonyítva. Spanyolországban és Portugáliában is folytatódott a növekedés, amit főként az élénk fogyasztás támogatott (MNB, 2018).

Az előretekintő konjunktúraindikátorok kedvezően alakultak az elmúlt időszakban. Az euroövezet javuló konjunkturális folyamataihoz ciklikus tényezők is hozzájárultak, ugyanakkor a hosszabb távú növekedési kilátások 2018 tavaszán bizonytalanabbá váltak. Ennek oka elsősorban a már említett geopolitikai kihívásokban, illetve amerikai kötvénypiaci folyamatokban keresendő. Ez utóbbi esetben az egyik legfontosabb fejlemény volt, hogy a 10 éves lejáratú amerikai államkötvény másodpiaci hozama a 3%-os lélektani szint fölé emelkedett. Amire legutoljára - akkor is csak rövid ideig - 2014 elején volt példa. A hozamemelkedés nem csak a 10 éves papírokat, hanem a teljes hozamgörbét érintette. A rövid lejáratok közül az 1 éves papír hozam például 2,5% fölé kapaszkodott, ami 10 éve nem látott szintet jelentett. A folyamat mögött elsősorban az áll, hogy a 2017 végén elfogadott amerikai adócsomag, illetve az 2018-as jelentős költségvetési lazítás miatt megemelkedő államháztartás-hiány nagyobb állampapír-piaci kínálatot, ami minden egyéb tényező változatlansága mellett magasabb hozamokat eredményez. Ezzel összefüggésben megnövekedett az amerikai gazdaság túlfűtötté válásának kockázata is, ami az infláció vártnál nagyobb ütemű emelkedésén keresztül a Fed monetáris politikájára is kihathat. Mégpedig úgy, hogy a vártnál jelentősebb monetáris szigorításra, tehát nagyobb mértékű alapkamat-emelésre is sor kerülhet, ami ugyancsak hozzájárul a hozamok emelkedéséhez. A piaci szereplők tehát az amerikai folyamatok látva elkezdtek átsúlyozni befektetéseiket a feltörekvő országok irányából az amerikai állampapírokba. Ezzel fokozódó keresletet támasztva az dollár alapú instrumentumoknak, így nem emelkedtek annyira a hosszabb amerikai hozamok, sőt még a dollár is jelentősen erősödött. A befektetők már a 2008-as válság kapcsán is bizonyították, hogy számukra lényegében nincs biztonságosabb befektetési forma, mint az amerikai államkötvény.

Az amerikai gazdaságpolitikai lépések tehát hosszú évek után ismét jelentős feltörekvő piaci tőke kivonást eredményeznek, ami ronthatja az eurozóna, főleg a periféria országok gazdasági kilátásait. Megnehezítheti, megdrágíthatja a továbbra is jellemzően igen magas szinteken álló államadósságok finanszírozását.

Az eurozóna ezen új keletű problémák mellett számos más, évek óta fennálló és megoldásra váró problémával is küzd. A bérek emelkedése átfogó jelenség az zónán belül, ami a makrogazdasági egyensúly hosszú távú fenntartása miatt a termelékenység dinamikusabb bővülését követelné meg. Ez mindaddig még nem következett be. Ezen felül probléma a főleg a periféria országokra jellemző

továbbra is magas munkanélküliségi ráta, valamint a bankrendszer nem-teljesítő hitelállománya is kockázatot jelent.

5. ábra Az eurozóna munkanélküliségi rátája

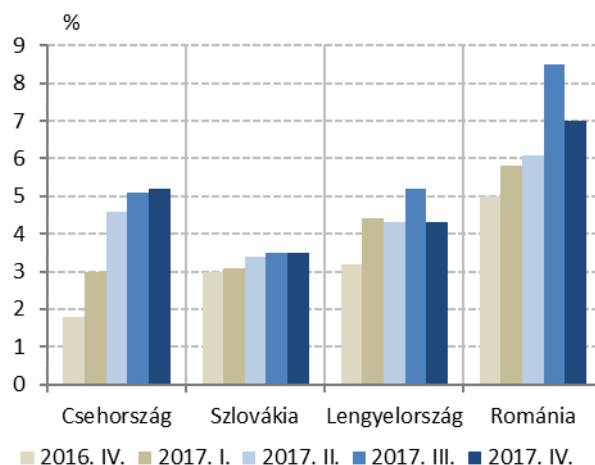
Forrás: Eurostat

Az emelkedő amerikai hozamkörnyezet, illetve a feltörekvő piaci folyamatoktól függetlenül a legnagyobb kockázatot az eurozónára, sőt egész Európára ezen sorok írásakor Olaszország jelenti. Régi új vendég a problémaforrások között az eurozóna harmadik legnagyobb gazdaságaként nyilvántartott ország. Ezúttal az aggodalom okozója, hogy a kormányra készülő erők összességében felelőtlen költségvetési elképzeléseket terveznek. Ez az egyébként is rendkívül magas olasz államadósság pályájának a fenntarthatóságát sodorhatja veszélybe. Szélsőségesebb forgatókönyvek a politikai nyilatkozatok alapján pedig akár az ország eurozónából való távozását is elképzelhetőnek tartják. A belpolitikai fejlemények jókora állampapírpiazi hozamemlkedést váltott ki az elmúlt két hétben és ez áttekinteni látszott a többi eurozóna periféria országokra is, ami az EKB-ban is aggodalmakat kelthet.

A jegybank az 2017-es évben ismét a piaci szereplők figyelmének középpontjába került az EKB első kamatemelésének időpontja, illetve az eszközvásárlások leállítására miatt. Az inflációs folyamatok tekintetében nem nehezedik nagy nyomás a jegybankra, miután az a legtöbb tagállam esetében továbbra is elmarad a jegybanki célértéktől. A mögöttes makrogazdasági, sőt világgazdasági folyamatok – gondolva itt elsősorban az említetteken kívül még a kőolaj árának több éve nem látott szinte történő emelkedésére – egyre valószínűbb hogy nehéz feladat elő fogják állítani az EKB-t. A 2018 első felében a piaci várakozások az első kamatemelés 2019 első felére prognosztizálják, ez azonban az említett kockázatok miatt könnyen változhat.

4. Erőteljes növekedési pályán a magyar gazdaság, fókuszban a fenntarthatóság

Az elmúlt években a közép-európai régió egyre dinamikusabb gazdasági fellendülést mutatott, az EU húzómotorjának tekinthető, amivel összhangban a régió befektetői megítélése is általánosan javult (Tóth, 2017).

6. ábra GDP éves változása Kelet-Közép-Európában

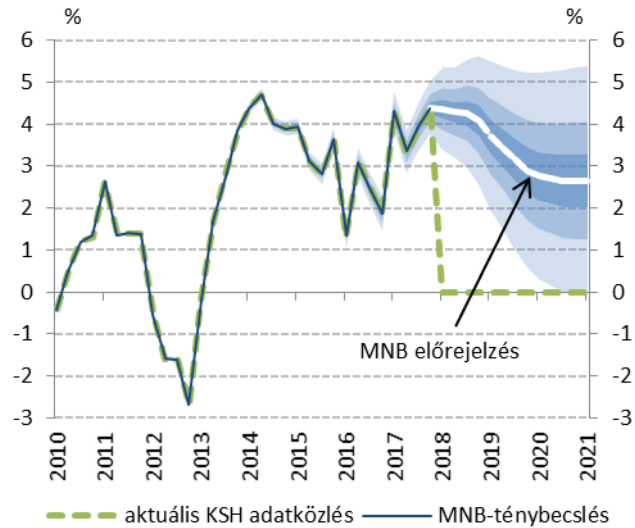
Forrás: MNB Inflációs jelentés 2018.március

Magyarországon 2013-tól fokozatosan javult a gazdaság teljesítménye. A GDP bővülése a vizsgált időszakban éves alapon 2,2-4,2% között ingadozott. Ebben a kedvező globális konjunktúrának, illetve a növekedést támogató hazai fiskális és monetáris politikai döntéseknek is szerepe volt.

Az elmúlt években a gazdaságpolitikai döntések markánsan támogatták a lakosság jövedelmi helyzetének stabilizálását, majd számottevő javulását. Ennek eredményeként a gazdasági növekedésben markáns szerepe lett a belső kereslet erősödésének, amelyben meghatározó a beruházások általános és dinamikus emelkedése, valamint a lakossági fogyasztás folyamatos bővülése.

A makrogazdasági mutatók szinte kivétel nélkül jelentősen javultak. Az ország makrogazdasági értelemben vett sérülékenysége, kockázati megítélése pedig ugyancsak kedvezően alakult, ami immár a hitelminősítésekben is tetten érhető.

Az MNB 2018. márciusi prognózisa szerint a növekedés dinamikája a következő években folyamatosan mérséklődik. Az új kormány gazdaságpolitikai elképzelései, illetve az MNB által bejelentett erőteljes hitelezés-ösztönzés vélhetően felfelé fogják módosítani a növekedési prognózisokat.

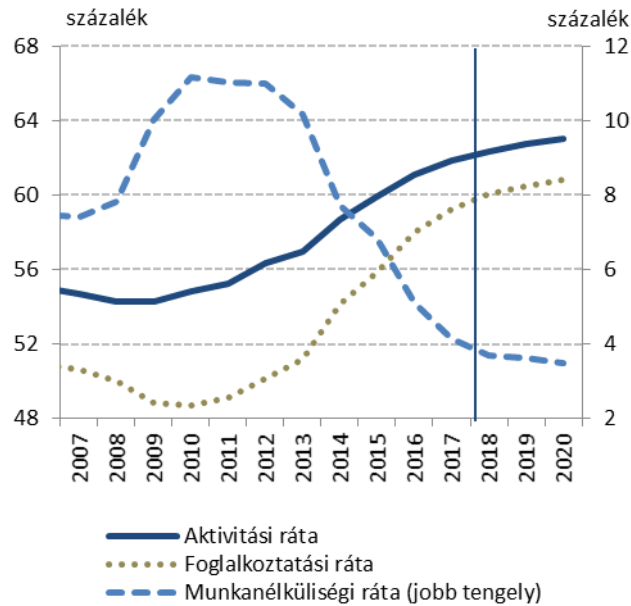

7. ábra A magyar GDP várható alakulása

Forrás: MNB Inflációs jelentés 2018. március

Jelen írás kiemelt célja, hogy bemutassa a javuló makrogazdasági folyamatok bérekre kifejtett hatását. Ebből a szempontból különösen fontos a munkaerő-piaci folyamatok bemutatása.

A munkanélküliségi ráta 2013 legelején még 10% körül volt, 2018 elejére pedig már 4,0% alá csökkent. A kilátások tekintetében elmondható, hogy a nemzetgazdaság és a versenyszféra foglalkoztatottsága lassuló ütemben emelkedik tovább, amivel párhuzamosan a munkanélküliségi ráta csökkenése is folytatódik.

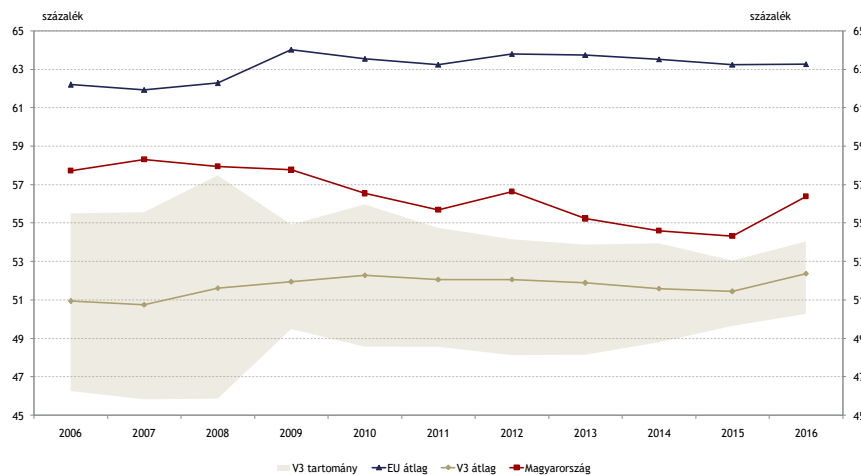
8. ábra Foglalkoztatási, aktivitási és munkanélküliségi ráta a nemzetgazdaságban
 Forrás: KSH

A folyamatot az emelkedő foglalkoztatottság mellett a dinamikus reálbéremelkedés és a historikusan magas fogyasztói bizalom támogatja. Emellett a korábban felhalmozott megtakarítások, a lakossági hitelezés számottevő élénkítése, valamint a lakáspiac fellendülésének másodkörös hatásai egyaránt támogatják a fogyasztást. Az élénk bérdinamika a fogyasztás mellett egyre inkább a lakosság beruházási és megtakarítási döntéseiben is megmutatkozik (MNB, 2018).

A hazai árszínvonal emelkedését a mérsékelt importált infláció és a historikusan alacsony inflációs várakozások mellett a bejelentett áfakulcs-csökkentések is lassítják. Az fogyasztói árak emelkedési üteme 2013-2017 között elmaradt a jegybanki célszinttől. Fontos megjegyezni, hogy a bérek oldaláról érdemi inflációs hatás egyelőre nem azonosítható. A MNB várakozása szerint az infláció 2019 közepére éri el fenntarthatóan az árstabilitásnak megfelelő 3 százalékos értéket. A hazai makrogazdasági és a világgazdasági folyamatok, kilátások – igaz növekvő bizonytalanság mellett - alapján a monetáris politika gazdasági növekedést támogató iránya rövid-, középtávon fennmaradhat.

4.1. Állami bérfejlesztések, majd bérrobbanás a versenyszférában

Az államháztartás stabilizálása után lehetőség nyílt a lakosság jövedelmi helyzetének javítására. Erre szükség is volt, hiszen Magyarországon 1995 és 2016 között a bérhányad közép-európai viszonylatban is jelentősen, a teljes gazdaságra nézve 6,8 százalékponttal 56,4%-ra csökkent. A 2005-2010-es évek között a nettó reálbérek pedig lényegében stagnáltak (György-Oláh, 2017).

9. ábra Bérhányad a teljes gazdaságban

Forrás: MNB Versenyképességi jelentés, 2017

A magyar gazdaságpolitika egyik fő célkitűzése a reálbér, illetve ezzel párhuzamosan a bérhányad növelése lett. Ezt az támasztja alá, hogy a magasabb bérszínvonal, bérhányad élénkíti a fogyasztást és így a gazdasági növekedést, mégpedig tartósan, hiszen eredményei hosszú távon érvényesülnek. A 2010-ben elkezdett válságkezelési, illetve stabilizációs lépések kiemelt jelentőségét épp az adja, hogy ezek után nyílt lehetőség arra, hogy a bérhányad csökkenését előidéző okok figyelembevételével az állam megállítsa a több mint 10 éve tartó negatív trendet és megkezdje a gazdaság bérvezérelt alapú szerkezetátalakítását (Tóth, 2017).

A kormányzat 2010 után fokozatosan kezdte meg a lakosság jövedelmi helyzetének stabilizálását és ennek eredményeként 2017-re számottevően nőtt a lakosság elkölthető jövedelme. A gazdaság adósságvezérelt növekedéséről bér-, illetve fogyasztásvezéreltre való átállás nem-konvencionális lépései közül a devizahitelek kivezetése, illetve rezsicsökkentés, vagy a családtámogatási rendszer, otthonteremtési program elindítása volt kiemelkedő és volumenét

tekintve nemzetközi szinten is példa nélküli. Ezekkel a lépésekkel lényegében egyfajta „passzív bérfejlesztést” is végrehajtottak:

- A jobbára külföldi tulajdonban álló közüzemi szolgáltatók díjcsabásainak hatósági árszabályozásával a lakosság több százmilliárdos fizetéskönnyítésben részesült, részesül.
- A devizahitelek kivezetésére egyrészt az ország pénzügyi stabilitásának fenntartása érdekében, másrészt a lakosság jövedelmi helyzetének javítása érdekében volt kiemelten szükség (Kolozsi-Banai-Vonnák, 2015).
- Az otthonteremtési támogatás rövid távon az építőipar, illetve az ingatlanpiaci forgalom felpörgetésével a munkaerőpiac bővülését, a gazdaság élénkülését támogatta, hosszú távon pedig a demográfiai folyamatok kedvezőbb irányba való fordításával társadalompolitikai célokat is szolgál (Sági-Tatai-Lentner, 2017).

A konvencionális, hagyományos fiskális eszközök közül kiemelendő az évek alatt a kevesebb, mint a felére csökkenő személyi jövedelemadó, illetve a társasági adó jelentős mérséklése. Ezek mellett több mint 730 ezer új munkahely létesült, illetve jelentősen kiszélesedett a családi adókedvezmény rendszere. Mindez azzal együtt is jelentős előrelépés, hogy a válságkezelés keretein belül az áfa 2 százalékponttal emelkedett és a tranzakciós illeték bevezetésre került.

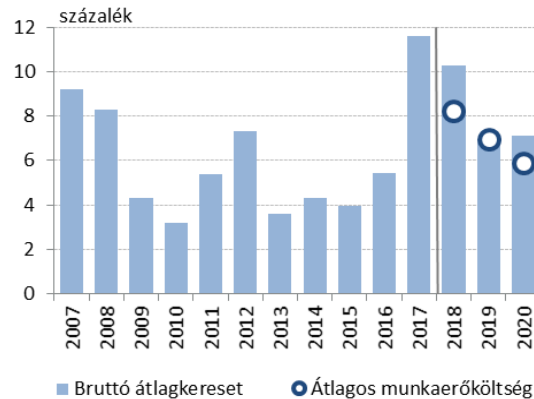
Az előzőekben leírtak alapján a makrogazdasági háttér 2013-tól tette lehetővé a jelentős lemaradásban lévő bérszínvonal érdemi emelését. Elsőként az állam aktivizálta magát a 2013-ban indult a pedagógus életpályamoddellel, amelynek számos területen lett folytatása.

Stratégiai bérmegállapodás

Alapvető előrelépésnek és a bérhányad, illetve a reálbér-emelkedés további növekedése felé mutató stratégiai lépésnek tekinthető a 2016 novemberében a versenyszféra és a kormány állandó konzultációs fórumán (Vkf) létrejött megállapodás. A reálbéremelésének két mechanizmusa a megállapodás értelmében a minimálbér és a garantált bérminimum előre meghatározott mértékű növelése, illetve a munkavállalói terhek, például a szociális hozzájárulási adó csökkentése. A minimálbért a rendszerváltás óta soha nem emelték olyan mértékben, mint 2017-ben: a szakmunkás-minimálbér 25 százalékkal 161 ezer forintra, a minimálbér 15 százalékkal 127,5 ezer forintra nőtt. A járulékcsoökkentési program pedig a minimálbéremelés, illetve a munkaerő-piaci, nemzetgazdasági folyamatok miatt szükséges átfogó béremelések terheit csökkenti.

Az állami szektorban lévő bérfelzárkóztatások a versenyszféra bérszínvonalára is hatással voltak. A gazdasági növekedés jelentős és átfogó felpörgése a munkaerőpiacra is jótékony hatással volt. A munkaerőkínálat egyre jobban

érezhető szűkössége, illetve a bérfeszültség a versenyszektorban is jelentős béremelkedéshez vezetett. 2017-ben példátlanul nevezhető átfogó emelkedés figyelhető meg a fizetésekben. Egy év alatt a bruttó és a nettó keresetek egyaránt 12,9%-kal, míg a reálkereset 2,4%-os éves infláció mellett 10,5%-kal nőttek.

10. ábra A versenyszféra bruttó átlagkereset és átlagos munkaerőköltség éves változása

Forrás: KSH

4.2. A lakossági fogyasztás, mint a gazdaság egyik motorja

Kiemelten fontos kiegyensúlyozott növekedési szerkezet szempontjából, hogy 2013 óta a lakossági fogyasztás egyre markánsabban támogatja a gazdaság fellendülését. A jelentősen javuló foglalkoztatás, a rendszerváltás óta nem látott mélységben lévő munkanélküliség, illetve a kiemelkedő bérdinamika, a családi adókedvezmények növelése a bértömeg érdemi emelkedéséhez vezetett. Ezek a folyamatok, ha lassan is, de a fogyasztói bizalom erősödéséhez vezettek.

Ugyanakkor a lakosság megtakarítási hajlandósága továbbra is magas, a háztartások nettó pénzügyi vagyona pedig folyamatosan nő. 2017-ban is meghaladta a GDP 100%-át. A 2008-as gazdasági és pénzügyi válság hatására a megtakarítási hajlandóság jelentősen emelkedett, aminek egyik fő mozgatóereje az óvatossági motívumok kialakulása volt. A megtakarításra való hajlandóság nálunk évek óta a legmagasabb a régióban.

A 2013-tól egyre jobban körvonalazódó gazdasági növekedésre a lakosság is reagált. A megtakarítási ráta esetében megfordult a tendencia és óvatos csökkenésnek indult, a 2013-ra jellemző 10% feletti szintről 2017-re 7% alá csökkent a rendelkezésre álló jövedelemhez képest, ami az óvatossági motívumok enyhülésére utal. A bizonytalanság különböző formái jelentősen mérséklődtek, a gazdasági növekedés elérte a lakosságot is.

A fogyasztás több mint egy évtizede nem látott ütemben bővül 2016 óta, dinamikája azonban elmarad a rendelkezésre álló jövedelem növekedési ütemétől.

Ebből, illetve a magas megtakarítási hajlandóságból arra lehet következtetni, hogy a válság óta jellemző óvatossági megfontolások továbbra is érvényesülnek a háztartások magatartásában.

A várható gazdaságpolitikai intézkedések abba az irányba mutatnak, hogy a következő években a fogyasztás dinamikus bővülése fennmaradhat. A tartósan alacsony és kiszámítható inflációs környezet pedig tovább növelheti a jövedelmek vásárlóerejét.

4.3. Munkaerő-piaci kihívások

A magyar munkaerőpiac mennyiségi és minőségi kihívás előtt áll. A romló demográfiai helyzet komoly feladat elé állítja az államot. A jelenlegi folyamatok alapján 2030-ig a munkaképes korú lakosság jelentősen, 6%-kal csökken, ezért demográfiai fordulat kell ahhoz, hogy az aktív népesség legalább a mai szinten maradjon. Az oktatási rendszernek a jelenleginél lényegesen versenyképesebb tudás kell adni.

„A megfelelő mennyiségben és minőségben rendelkezésre álló humántőke a gazdasági felzárkózás egyik legfontosabb alapja. A humántőke minőségének javulása az innovációs képesség és a munkatermelékenység növekedésén keresztül hosszú távon képes növelni a versenyképességet és a reálgazdaság növekedési potenciálját, miközben a rendelkezésre álló munkaerő mennyisége pedig motorja vagy korlátja is lehet a fejlődésnek. A demográfiai helyzet javítása, az egészséges életévek növelése, valamint a (jövőbeni) munkaerőpiaci igényeknek megfelelő oktatási rendszer kialakítása olyan stratégiai célok, amelyekhez Magyarországon is átfogó lépések szükségesek az érintett területeken.” (Asztalos 2018)

A jövedelmet érintő fiskális beavatkozások természetesen a munkaerő-piacra is kedvezően hatnak, az állam a bérszínvonal, a munkaköltségek szabályozásával és a munkapiacra való közvetlen jelenlétével is kihatással lehet a gazdaság teljesítményére. A 2010 óta végrehajtott munkapiaci reformoknak köszönhetően az élénkülés folyamatos. Mind a foglalkoztatás, mind az aktivitás európai összehasonlításban is kiemelkedő mértékben emelkedett, miközben a munkanélküliségi ráta tovább csökkent. A teljes foglalkoztatottság immár elérhető távolságba került, ez a jelenség egyébként komoly kihívás is egyben a magyar gazdaság számára.

A kedvező munkaerő-piaci folyamatokat a gazdasági folyamatok mellett számos munkapiaci részvételt, illetve munkakeresletet ösztönző intézkedés alapozta meg: így többek között a személyi jövedelemadó csökkentése, a Munkahelyvédelmi Akcióterv, a közmunkaprogram kiszélesítése, az álláskeresői támogatások átalakítása, a rokkantnyugdíjazás feltételeinek szigorítása, továbbá az effektív nyugdíjkorhatár emelése.

Az országon belül jelentős regionális eltérések vannak a keresetek tekintetében is, ami nem feltétlenül kedvező állapot, de munkaerő-piaci szempontból serkenthetik az országon belüli mobilitást. A közmunkásbérhez mért nagyobb különbség a közfoglalkoztatottak versenyszférába áramlását segíti, valamint a bérek gyorsabb felzárkózása a külföldi munkavállalás vonzerejét is csökkentheti.

Az e-közigazgatás, illetve a digitalizáció térnyerésének állami támogatásával akár az államigazgatásból is átcsoportosítható lenne munkaerőkapacitás a versenyszféra számára. Hozzájárulva ezzel a gazdaság növekedését egyre jobban korlátozó munkaerőhiány csökkentéséhez.

2010 és kiemelten 2013 óta a magyar állam megerősödött, a válság előtti időszak strukturális problémáinak kezelése érdemben előrehaladt, ami lehetővé teszi az állami működés egészét átható modellváltást. Az államnak már van tere olyan intézkedések meghozatalára, amelyek feltételezik mind a megfelelő mozgásteret, mind pedig azt az állami erőt, ami szükséges ahhoz, hogy az állami kooperációra az érintett partnerek részéről is kooperatív válasz érkezzen (Kolozsi – Lentner – Parragh 2017).

5. Következtetések, javaslatok

A magyar gazdaság 2017-ben fordulóponthoz érkezett. A makrogazdasági alapok megteremtése egészséges szerkezetű, átfogó gazdasági növekedéssel párosult. Az elmúlt öt év elegendő bizonyítékkal szolgál arra, hogy a fenntarthatóság alapjait is sikerült lerakni, de a továbblépéshez fordulatra van szükség. Összességében megállapítható, hogy a 2010-től kezdődő fiskális és a 2013 utáni monetáris politikai reformok egyidejűleg teremtettek makro-pénzügyi és gazdasági stabilitást és megalapozták a szükséges versenyképességi fordulat lehetőségét.

A magyar gazdaság versenyképessége a makrogazdasági mutatókat tekintve ugyan jelentősen javult, ugyanakkor a következő években a munkatermelékenység javítására, a hatékonyság növelésére kell a súlypontot helyezni. Ezen a terén a 2008-as válság előtti szint közelében vagyunk, valamint elmaradunk az unió és a régióink átlagától. Ez a záloga a bérek hosszú távú felzárkózásának, ha ez idővel nem követi a robbanásszerűen béremelkedést, akkor komoly makrogazdasági egyensúlytalanság léphet fel. A versenyszférában dolgozók 70 százalékát a kis- és középvállalkozások foglalkoztatják, ezért kiemelten fontos, hogy a kkv-k termelékenysége nőjön, ehhez alapvető és általános szemléletváltásra van szükség.

A hatékonyság javítása a beruházások és az innováció további növelésén, a digitalizáció térnyerésének támogatásán, valamint a munkaerőpiac folyamatos fejlesztésén és a bérek folytatódó felzárkóztatásán keresztül valósítható meg. A termelés ma már egyik legnagyobb korlátját jelentő munkaerőhiány oldása a munkaerő területi mobilizálásával, a szaktudás további fejlesztésével, illetve a

magasabb hozzáadott értékű tevékenységek integrálásával lenne támogatható. Cél, hogy Magyarország az olcsó, alacsonyabb képzettséget igénylő termelésről fokozatosan átálljon a nagyobb hozzáadott értéket előállító tudás- és innovációvezérelt gazdasági modellre, amelyben a versenyelőny forrását már nem az alacsony bérköltség, hanem a kvalifikált, innovatív munkaerő biztosítja. A vállalatok versenyképessége szempontjából pedig kiemelten fontos a megkezdett járulékcsoökkentések folytatása, sőt a tervezetthez képest a költségvetés teherbíró képességéhez mérten akár gyorsítani is lehetne az ütemen.

Irodalomjegyzék

- [1.] Asztalos Péter: A humántőke szerepe felértékelődik a versenyképességben, MNB Tanulmány, 2018. február 28.
- [2.] György László – Oláh Dániel: A nettó bérhányad növelésének gazdaságpolitikai eszközei válság idején, Pénzügyi Szemle, 62. évf. 2017/2. szám
- [3.] <http://ec.europa.eu/eurostat>
- [4.] IMF: World Economic Outlook, April 2018
- [5.] Kolozsi Pál Péter – Banai Ádám – Vonnák Balázs: A lakossági deviza-jelzáloghitelek kivezetése: időzítés és keretrendszer, Hitelintézeti Szemle, 14. évfolyam, 2015/3. szám
- [6.] Kolozsi Pál Péter – Lentner Csaba – Parragh Bianka (2017): Közpénzügyi megújulás és állami modellváltás, Polgári Szemle, 13. évfolyam, 2017/4-6. szám, 28-51. o.
- [7.] Kolozsi Pál Péter – Szalai Ákos: Mit kell tennünk egy versenyképesebb magyar gazdaságért?, Polgári Szemle: Gazdasági és Társadalmi folyóirat, 2017, 183-195.o.
- [8.] Magyarország Konvergencia Programja 2017-2021
- [9.] Magyarország Konvergencia Programja 2018-2022
- [10.] MNB Inflációs jelentés, 2018. március
- [11.] MNB Versenyképességi jelentés, 2017
- [12.] Parragh Bianka (2017): Pénzügyi Szemle, Monetáris hitviták – A megváltozott jegybanki szerepfelfogás eredményei, 2017/2. szám, 234-250. o.
- [13.] Sági Judit – Tatai Tibor – Lentner Csaba – Neumanné Virág Ildikó: A család- és otthonteremtési adókedvezmények, illetve támogatások egyes hatásai, Pénzügyi Szemle, 62. évf. 2017/2. szám, 173-189. o
- [14.] Tóth Gergely: Bérvezérelt növekedés és fenntartható közpénzügyek, Új Magyar Közigazgatás, 2017, különszám, 63-68.o.
- [15.] www.ksh.hu
- [16.] www.oecd.org